

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Neža Mežik

Očetovstvo v priročnikih za starše

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Neža Mežik

Mentorica: red. prof. dr. Tanja Rener

Očetovstvo v priročnikih za starše

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

Zahvaljujem se svoji mentorici red. prof. dr. Tanji Rener za vso pomoč in napotke pri pisanju diplome.

Hvala tudi staršem, ki mi vedno stojijo ob strani in verjamejo vame.

Očetovstvo v priročnikih za starše

V diplomski nalogi je predstavljena primerjalna analiza vsebine očetovstva v priročnikih za starše. Gre za iskanje razlik o očetovi vlogi v priročnikih za starše, ki izhajajo iz različnih časovnih obdobj, hkrati me je zanimalo tudi to, ali se v sedanjem času očetovstvo resnično zelo razlikuje od očetovstva v moderni dobi. Diplomsko nalogo sem razdelila na štiri dele. V prvem delu naloge sem opisala spremembe družine od modernosti k postmodernosti, ki so za razumevanje novega očetovstva pomembne, saj so prav te spremembe pripomogle k njegovemu pojavu. Sledi poglavje o očetovstvu, kjer sem opisala zgodovino očetovstva in pa fenomen novega očetovstva. Tretji del naloge je empiričen, saj sem s pomočjo primerjalne analize vsebine prikazala spremembe vloge očeta skozi čas v priročnikih za starše. Diplomsko nalogo sem zaključila s svojimi ugotovitvami.

Ključne besede: družinske spremembe, očetovstvo, analiza vsebine, priročniki za starše.

Fatherhood in the manuals for parents

This thesis presents a comparative analysis of the contents of fatherhood in the manuals for parents. The purpose is to find the differences of the father's role as written in the manuals for parents, arising from different periods. I am also interested in whether fatherhood now is really very different from that in the modern era. My thesis consists of four parts. In the first part, I describe the changes in family from modernity to postmodernity, which are important for understanding the new aspects of fatherhood as these changes have also contributed to its existence. A chapter on fatherhood follows, in which I describe the history of fatherhood and the phenomenon of new fatherhood. The third part of the thesis is empirical, because I use comparative content analysis to show changes over time of the role of the father in the manuals for parents. I conclude the thesis with my findings.

Keywords: changes in the family, fatherhood, content analysis, handbooks for parents.

KAZALO

1	UVOD.....	6
2	DRUŽINSKE SPREMEMBE OD MODERNOSTI DO POSTMODERNOSTI.....	9
2.1	Modernost.....	10
2.2	Postmodernost.....	11
2.2.1	Vpliv družbenih sprememb na družino.....	12
3	OČETOVSTVO.....	16
3.1	Zgodovina očetovstva.....	16
3.2	Novo očetovstvo.....	17
3.3	Topologije fenomena novega očetovstva.....	22
3.3.1	Oče kot nova podoba moškosti.....	22
3.3.2	Erozija očetovske avtoritete.....	22
3.3.3	Očetje skrb za otroke in družinsko delo.....	23
3.3.4	Ideali novega očetovstva.....	23
4	ANALIZA VSEBINE.....	27
4.1	Analiza vsebine treh priročnikov za starše iz let 1930, 1985 ter 2008.....	27
4.2	Primerjava priročnikov za starše iz različnih časovnih obdobj.....	32
5	SKLEP.....	36
6	LITERATURA.....	37

KAZALO TABEL

Tabela 4.1: Očetova aktivnost (prisotnost) pred otrokovim rojstvom do njegovega prvega leta v različnih časovnih obdobjih.....	32
--	----

1 UVOD

V diplomskem delu bom raziskovala očetovstvo in njegove spremembe v priročnikih za starše. Za to temo sem se odločila, ker me je tema o očetovstvu zelo zanimala, hkrati pa bi rada raziskala, kako je vloga očeta predstavljena v priročnikih za starše in, če lahko skozi različna obdobja opazimo pomembne spremembe.

Tema o očetovstvu me je pritegnila zato, ker lahko opazimo, da se tako mediji, knjige in časopisi vedno bolj posvečajo vlogi očeta v družinskem življenju, hkrati pa nam tudi sporočajo, kakšen bi oče v sedanjem času moral biti, da bi ustrezal normativnim predstavam, ki jih postavlja sodobna družba. Zdi se, da so se predstave o bolj participativnem očetovstvu, ki so jih oblikovale različne stroke, že preselile tudi v poljudno literaturo, saj lahko že v revijah in priročnikih za starše zasledimo nasvete, kako naj očetje sodelujejo pri negi in skrbi za otroke.

Dejstvo je, da lahko opazimo spremembe pri vedenju današnjih očetov, ki se razlikujejo od svojih očetov predvsem po tem, da se bolj vključujejo v družinsko življenje, ter da otrokom posvečajo več pozornosti, kot so je bili deležni sami. Pri tem pa ne gre zanemariti dejstva, da se družba tudi vse bolj posveča blaginji otrok, kar pomeni večjo skrb pri negi, vzgoji in izobraževanju otrok. Srečujemo se s pojmom protektivnega otroštva in njegovimi različnimi vsakdanjimi praksami.

V današnjih časih je model očeta kot patriarha, ki ima avtoriteto nad ženo in otrokom in je njegova glavna naloga preskrbovati družino, zamenjal model skrbnega, aktivnega očeta, ki pa seveda še vedno hodi v službo in tako s finančnega vidika še vedno skrbi za družino. Poleg tega pa očetje v današnjem času za ne sodelovanje pri skrbi in negi majhnih otrok ne morejo več iskati opravičila v svoji zaposlitvi, saj je v današnjem času zaposlitev problem obeh spolov.

Diplomsko nalogo bom razdelila na štiri dele. Prvi del bo teoretični, v katerem bom z naslonitvijo na relevantne vire opisala družinske spremembe od moderne do poznomoderne, sledilo bo poglavje o očetovstvu, kjer bom opisala zgodovino očetovstva in nadaljevala s fenomenom "novega" očetovstva. V tretjem delu se bom posvetila analizi vsebine priročnikov za starše, ki jo bom v četrtem delu naloge zaključila s svojimi ugotovitvami.

Za analizo vsebine sem izbrala tri priročnike, ki so bili izdani v različnih časovnih obdobjih. Prvi priročnik za starše, ki ga bom analizirala, je naslovljen Pomoč novorojenčku in dojenčku, avtorja Bogoljuba Dragaša in je bil izdan leta 1930, drugi priročnik Naš malček: nega, vzgoja in razvoj otroka od rojstva do tretjega leta starosti, ki ga je uredila dr. Milica Bergant, je bil izdan leta 1985, tretji priročnik z naslovom Naš otrok: prvo leto, ki sta ga napisala Dagmar von Cramm in Eberhard Schmidt pa je bil izdan leta 2008.

Pri prebiranju in analizi vsebine priročnikov se bom osredotočila na vlogo očeta pri negi in vzgoji otrok. Za analizo vsebine sem si izbrala priročnike, ki se nanašajo na vzgojo in nego otrok v najzgodnejših letih življenja, saj je tu po mnenju različnih strokovnjakov očetova prisotnost pri negi in vzgoji najmanjša. Zanimalo me bo, ali se je na tem področju morda kaj spremenilo.

Kot navaja Nataša Zavrl, je še posebej o vlogi očeta v razvoju novorojenčka, dojenčka in malčka prevladovalo mnenje, da imajo matere posebej prilagojene materinske sposobnosti, očetje pa so nesposobni, da bi se odzvali na potrebe majhnega otroka, da niso sposobni prepoznavati in vračati čustev, ter poskrbeti za vsakodnevna opravila, ki zadevajo fizično nego otroka (hranjenje, previjanje, kopanje) (Zavrl 1999, 53).

Osnovni cilj naloge je bilo ugotoviti, kako je vloga očeta predstavljena v priročnikih za starše iz različnih obdobji.

Namen naloge je bilo ugotoviti, kako se vloga očeta v priročnikih za starše spreminja v treh različnih časovnih točkah, ter kako lahko, če sploh, oče sodeluje pri zgodnji negi in vzgoji otroka.

Pri raziskovanju so me vodile naslednje raziskovalne teze:

- V priročnikih za starše sta v ospredju mati in otrok;
- Vloga očeta je opaznejša v novejšem priročniku;
- Oče zaseda vlogo pomočnika.

Domnevam, da se pomembne novosti in spremembe v vlogi očeta dogajajo počasi in postopoma, na kar opozarja tudi naslednji citat:

"Očetova vloga se je oblikovala hkrati z zgodovino človeštva. V njej so se po svoje zrcalila in ji dajala izraz vsa za človekovo podobo pomembna dogajanja. Vsa pretekla

obdobja so zapuščala sled v tej vlogi, ki se je vedno le počasi uklanjala novemu in se mu postopno prilagajala. Vsako novo obdobje, ki je prineslo nove izzive človeku, je vnašalo svoje posebnosti tudi v razvoj očetovega lika" (Žmuc-Tomori 1989, 58).

2 DRUŽINSKE SPREMEMBE OD MODERNOSTI DO POSTMODERNOSTI

Za razumevanje novega očetovstva je potrebno poznati okoliščine, ki so pripomogle k njegovemu pojavu, zato bom na naslednjih straneh predstavila spremembe družine od modernosti k postmodernosti.

V življenju se dogajajo različne spremembe, pa vendar so za ljudi najpomembnejše spremembe vsakdanjega življenja, med katere lahko prištevamo: seksualnost, ljubezen, partnerstvo, odnose, starševstvo. Vse te spremembe se odražajo tudi v spremembi intimnega in družinskega sveta. Za predindustrijsko družino lahko rečemo, da je bila patriarhalna skupnost, ki je bila osredotočena okoli dela in ekonomije, prav tako je bila značilnost moderne jedrne družine neenakopravnost med spoloma, kjer je bila očetova vloga biti hranitelj družine, medtem ko je bila vloga ženske biti gospodinja. Vendar so se od časov moderne družine pravila spremenila, saj so se oblike družinskega življenja pluralizirale (Ule in Kuhar 2003, 49).

Kot pravi Švab so družinske spremembe kompleksne in nedvomno povezane s siceršnjim družbenim spreminjanjem, saj družina ni nedotakljivo izolirano polje, marveč je močno dovzetna za dogajanja v družbenem okolju (Švab 2002a, 77).

Družinsko življenje se nedvomno spreminja, to je prva začela zaznavati demografska statistika, vendar ta večinoma zbira le podatke, ki so v državnem interesu, pomanjkljiva pa je tudi zaradi tega, ker je način zbiranja podatkov usmerjen v model nuklearne družine, podatki se namreč zbirajo po gospodinjstvih (Švab 2001, 57).

Švab pravi, da strokovna literatura največkrat navaja naslednje štiri sklope, ki kažejo spremembe:

- spremembe oblik in kompozicije družine
- maritalne spremembe
- rodnostne spremembe
- širše societalne spremembe in demografske spremembe (Švab 2001, 59).

Na začetku moramo najprej razlikovati med pojmom družina in družinsko življenje. Rener pravi, da je družina institucija "ki ima značaj totalnega socialnega fenomena in je zatorej ni mogoče razbiti na aspekte, ne da bi pri tem izgubili ključne eksplanatorne možnosti" (Rener v Švab 2001, 45).

"Termin družina implicira zgolj enodimenzionalno pojmovanje družine kot institucije v pomenih statičnosti, strukturnosti in stabilnosti. Termin družinsko življenje pa na drugi strani že pomensko implicira večjo družbeno kompleksnost, predvsem spremenljivost, dinamičnost in kompleksnost komunikacij"(Švab 2001, 44).Do razločevanja med obema omenjenim terminoma nas pripelje tudi samo spreminjanje družine in družinskega življenja, natančneje proces družinske pluralizacije (Švab 2001, 45).

Proces družinske pluralizacije zajema tako pluraliziranje družinskih oblik kot načinov družinskega življenja. Spremembe se najbolj opazijo v spreminjanju družinskih oblik in kompozicij (zmanjšuje se število klasičnih nuklearnih družin, povečuje se število reorganiziranih, enostarševskih, istospolnih družin, enočlanskih gospodinjstev), število družinskih članov se zmanjšuje, očitne so maritalne spremembe (upadanje števila porok, naraščanje števila kohabitacij, naraščanje števila razvez), spreminja se tudi rodnost (upadanje rodnosti, povečuje se število zunajzakonskih otrok, zvišuje se starost matere ob rojstvu prvega otroka), na spreminjanje družine vplivajo tudi širše societalne in demografske spremembe (množično zaposlovanje žensk, staranje prebivalstva) (Švab 2000a, 76).

2.1 Modernost

"Razumevanje moderne družine kot totalnega družbenega fenomena je ključno za razumevanje družbene funkcionalnosti družine oziroma njene vloge v družbi" (Švab 2001, 83).

V 18. in 19. stoletje segajo začetki konstruiranja moderne družine in s tem se začnejo dogajati spremembe v družinskem življenju. Zanimivo je, da se te spremembe odražajo tudi v jeziku in vsakdanji komunikaciji; v nemškem jeziku se je tako pojem družine razvil šele v 18. stoletju, podobno velja tudi za slovenščino, v kateri je pred 19. stoletjem družino jezikovno označevalo več drugih pojmov: dom, domačija, gospodinjstvo in ne družina. V tem času se je v večini evropskih držav pojavila tako imenovana nuklearna družina, ki jo sestavljata zaposleni oče, mati gospodinja in povprečno dva otroka. V tem obdobju pride do delitve na javno in zasebno. Oče je socialno pozicioniran v javno sfero in njegova vloga se omeji na preskrbovalca družine. Na drugi stran je mati, ki je umeščena v zasebno sfero, kjer je njena naloga, da skrbi za nego in vzgojo otrok.

Med tipične značilnosti moderne družine lahko prištevamo ohranjanje dveh temeljnih

funkcij: socializacijo otrok in stabilizacijo odraslih osebnosti, o čemer je največ pisal eden od klasikov sociologije, Talcott Parsons (Švab 2001, 83).

2.2 Postmodernost

V sociologijo je izraz postmoderna leta 1968 vpeljal A. Etzioni z delom *The Active Society: A Theory of Societal and Political Processes* (Švab 2001, 51).

Kot pravi Švab izraz postmoderna družba oziroma postmodernost je terminus technicus, kot oznaka za obdobje zadnjih 30 let, gre za obdobje ki nakazuje določene družbene preobrazbe in novosti v primerjavi z atributi družinskega življenja v moderni družbi. Izraz postmoderna družba se zdi najbolj primeren zato, ker se je v družboslovju najbolj udomačil in se najpogosteje uporablja, hkrati pa je tudi v vsakdanjem življenju v nekaterih družbenih segmentih postal del vsakdanje govornice (Švab 2001, 51).

Postmodernosti po Švab ne razumemo kot radikalnega reza z modernostjo, ampak kot splet procesov, značilnih za moderno družino in postmodernih procesov, ki se pojavljajo kot radikalno novi (Švab 2002b, 85).

Anthony Giddens pravi, da: "bolj kot za vstopanje v obdobje postmodernosti gre za obdobje, v katerem postajajo posledice modernosti bolj radikalizirane in univerzalizirane kot kdajkoli prej", Švab se z Giddensom strinja v tem, da postmodernost ni preprosta kontinuiteta modernih procesov, ampak obdobje pojavljanja kvalitativno novih fenomenov, ki v temeljih spreminjajo svet (Švab 2001, 68).

"Med bistvene pogoje ohranjanja modernega značaja družine v postmodernosti ob hkratnem pojavljanju novih družbenih fenomenov, ki spreminjajo nove načine družbene funkcionalnosti družine, uvrščamo družinsko pluralizacijo in iz nje izhajajočo družbeno legitimnost t.i. nasprotujočih si fenomenov ali soobstoj raznolikih razumevanj posameznih segmentov družinskega življenja" (Švab 2001, 80).

Pod pojmom družinska pluralizacija razumemo procese, kot so pluralizacija družinskih oblik in z njo povezani pluralizacija družinskih stilov in življenjskih potekov, spreminjanje družinskih vrednot in intradružinska diferenciacija (Švab 2001, 80). Kot pravi Švab je to nov fenomen, ki ga modernizacija ne predvideva, je tipično postmoderen (Švab 2002b, 86).

Pluralizacija družinskih oblik pomeni soobstoj različnih oblik in načinov družinskega življenja, pri čemer gre vse bolj za individualizirane odločitve in vse manj za prisile iz ekonomskega ali kulturnega okolja. Pri tem ni pomembno, ali je način družinskega življenja produkt lastnih preferenc ali pa je pogojno rečeno vsiljen z določenimi dogodki ali razmerami (razveze). S tem pojavom je tesno povezana tudi pluralizacija življenjskih stilov, ki prav tako vpliva na raznolikost družinskih in partnerskih zvez, kar velja še posebej za mlade, zanje so namreč značilne predvsem kohabitacije, kar najbrž pomeni, da mladi večinoma ne podlegajo več pritiskom iz (sorodniškega) okolja. Poseben del družinske pluralizacije je tudi spreminjanje družinskih vrednot in simbolno spreminjanje življenjskega sveta. Pri intradružinski diferenciaciji gre za pluralizacijo posameznih družinskih oblik, ki pa ne velja za vse družinske vloge, materinstvo na primer obstaja v svoji ontološki osnovi tipično moderno, za družino konstitutivna vloga, čeprav se deloma pluralizira v časovni diferenciaciji odločitve za materinstvo (Švab 2002b, 87). Očetovstvo se pluralizira tako s pluralizacijo moških identitet kot z očetovo nevpletenostjo v družinsko življenje. Sem bi lahko umestili tudi pluralizacijo vsakdanjega življenja družin kamor lahko uvrstimo različne dnevne organizacije družine (Švab 2002b, 87).

Družinska pluralizacija je po Švab ravno tisti proces, "ki omogoča ohranjanje družine kot totalnega družbenega fenomena oziroma njeno delovanje v smeri vzpostavljanja ravnovesja med individualizmom in skupnostjo" (Švab 2001, 83). Rekli bi lahko, da je prav raznovrstnost družinskih oblik in načinov življenja dokaz, da je družina institucija in skupnost z veliko prilagoditveno in preobrazbeno močjo. Prav zato so se različne katastrofične napovedi o "koncu družine" ob koncu moderne dobe pokazale kot močno pretirane in neutemeljene.

Kot pravi Švab družinska pluralizacija dokazuje, da družina po svoji družinski funkcionalnosti sicer ostaja moderna, vendar se od moderne družine razlikuje po načinih na katere je družbeno funkcionalna (Švab 2001, 85). Hkrati pa avtorica opozarja tudi na to, "da je družinska pluralizacija (ki ne zajema zgolj družinskih oblik, ampak celotno spreminjanje načinov družinskega življenja) tista, ki določa pluralizacijo družinskih oblik, in ne obratno" (Švab 2001, 42).

2.2.1 Vpliv družbenih sprememb na družino

Na spreminjanje družinskega življenja je najbolj neposredno vplivalo množično zaposlovanje žensk, poleg tega pa je na družinsko življenje vplival tudi razmah

potrošništva, spreminjanje vrednot in spreminjanje ideologij o družinskem življenju (Švab 2001, 87).

Množično zaposlovanje žensk velja za nov fenomen, ki se v družboslovju obravnava kot novost od šestdesetih let dalje, vendar pa zgodovinarji opozarjajo, da so bile ženske tudi v modernosti del proizvodnega procesa in plačanega dela in to na dva načina: kot zaposlene v tovarnah in še bolj kot nezaposlene delavke, ki so plačano delo opravljale doma. Plačano delo na domu so večinoma opravljale ženske iz delavskega sloja, da so prispevale dodaten zaslužek za zagotavljanje eksistenčnega minimuma. Kot pravi Švab je bil ta segment dela do sedaj družbeno neviden in nepoznan, ker družboslovje o tem ni nič pisalo zaradi ideološkega razumevanja delitve na javno/zasebno in reduciranja ženskega dela na gospodinjsko delo in skrb za otroke (Švab 2001, 88).

Omenim lahko, da se je spremenila tudi narava dela, ki ni bila več povezana le z vprašanjem eksistence, ampak tudi z izobraževanjem in razumevanjem individualne neodvisnosti.

Če je v preteklosti zaposlitvena slika žensk predstavljala dvorogi vzorec, danes lahko govorimo o enorogem zaposlitvenem vzorcu. Raziskovalci opažajo, da je od leta 1980 zaposlitveni vzorec žensk vse bolj podoben moškemu zaposlitvenemu vzorcu. V postmodernem času se namreč pojavlja zahteva po neprekinjeni poklicni karieri (Švab 2001, 88). Dodamo naj, da se je v Sloveniji zaposlovanje žensk precej razlikovalo od zahodnega zaposlitvenega vzorca vsaj po dveh dimenzijah; ženske so se množično zaposlovale takoj po drugi svetovni vojni, kar je bilo v skladu s socialistično socialno doktrino in hkrati potreba zaradi intenzivne industrializacije družbe. Pri nas zaposlene ženske tudi niso prekinjale zaposlitve zaradi materinstva, kar je bil precej tipičen pojav v zahodnih družbah.

Kot pravi Švab pri fenomenu potrošništva "ne gre le za ideološke in ekonomske vidike, kjer je družina temeljna enota potrošnje, ampak predvsem za potrošništvo kot del osnovnega družinskega socializacijskega programa"(Švab 2001, 89).

Spreminjajo se tudi vrednote, Ingelhart je bil eden redkih, ki je naredil empirično raziskavo o spremembah vrednot v postmoderni družbi. Spremljal je kulturne, ekonomske in politične spremembe v 43 državah v obdobju od leta 1970 do leta 1994 (Švab 2001, 90).

Med najbolj očitne spremembe vrednot v zadnjih 25 letih, ki jih Inglehart imenuje postmoderna obrat prištevamo:

- Od vrednot za preživetje k vrednotam blaginje;
- Od motivacije za doseg ciljev k postmaterialistični motivaciji;
- Naraščajoče poudarjanje individualne svobode in zavračanje birokratske avtoritete.

Švab pravi, da so tipični fenomeni družinskega življenja v postmodernosti naslednji:

- osvobajanje družine od bioloških determinant;
- družbena promocija preloženega materinstva ob ohranjanju temeljnega strukturnega načela družine;
- sočasen pojav novega vpletenega očetovstva in družbena legitimizacija očetovske neprisotnosti;
- soobstoj nasprotujočih si ideologij, povezanih z raznolikimi fenomeni;
- legitimnost nuklearne družine kot modernega družinskega modela in ostalih družinskih oblik (Švab 2001, 82).

"Nasprotujoče si fenomene lahko v kontekstu družinskega življenja brez dvoma ocenimo, kot bistven dokaz, da je postmoderna družba tudi družba nasprotij" (Švab 2001, 81).

Nekateri avtorji tudi trdijo, da družina izgublja na pomenu oziroma propada. Baudrillard govori o razkroju meje med zasebnim in javnim. Izhaja iz teze, da množični mediji vdirajo v zasebnost, medtem ko Fukuyama govori o negativnih učinkih individualizma oziroma hiperindividualizma na tradicionalno družino. To tezo potrjuje s primeri, kot so: izum hormonske kontracepcije, večanje števila razvez in zunajzakonskih otrok, množično zaposlovanje žensk in daljšanje življenjske dobe (Švab 2002b, 82-83).

Vendar, kot pravi Švab (Švab 2002b, 91) družina še vedno ostaja pomembna, njeno pomembnost izražajo tako empirične raziskave, kot tudi starševstvo, kar se kaže v večjem zanimanju za reproduktivne tehnologije, razumevanje protektivnega otroštva in poskusih aktivnega vključevanja očetov v aktivno starševanje.

Po njenem mnenju se družinski poteki prestrukturirajo, posamezni prelomi (doslej) linearnih družinskih potekov (npr. z razvezami in ločitvami) pa ne pomenijo "razpada" družine, temveč le nove načine njenega (re)konstruiranja (Švab 2002b, 92).

Na vprašanje, ali obstaja postmoderna družina, bi lahko odgovorili tako pritrdilno kot nikalno, odgovor je odvisen od tega, kateri fenomen upoštevamo. Če razumemo družino v postmodernosti kot različno od moderne družine, potem je odgovor pritrdilen, vendar se je treba bolj nagibati k temu, da o postmodernej družini ne moremo govoriti, ker ne obstaja en sam ideal-tipski model postmoderne družine (Švab 2001, 54). V nadaljevanju se bom posvetila genezi razumevanja očetovstva in oblikovanja koncepta "novega očetovstva".

3 OČETOVSTVO

Prehod v očetovstvo je ena izmed velikih prelomnic v življenju odraslega človeka. E. Erickson in R. Havinghurst menita, da pomeni prehod v očetovstvo hkrati krizo in oblikovanje priložnosti za zrelost in novo rast (Ross D. Parke v Zavrl 1999, 31).

Spremembe v očetovski vlogi so seveda v tesni zvezi s spremembami razmerij med spoloma, med generacijami, s preobrazbami v družbenih razmerjih gospostva nasploh. Očetova vloga je bila videti jasna in neproblematična, dokler je bil patriarhalni obrazec družine jasen in trden, dokler sta bila podrejenost in izkoriščanje žensk neproblematična razsežnost družbenih razmerij. Prelomi na teh področjih so še okrepili negotovost glede očetove vloge (Z. Skušek v Rener in drugi 2008, 12).

3.1 Zgodovina očetovstva

V zgodovini je bilo očetovstvo kot družbena institucija povezano z avtoriteto očeta v družini, posebej nad otrokom. Očetje so si pridobili avtoriteto zaradi tega, ker so preživljali družino. Danes pa vloga očeta kot hranilca družine izgublja na pomenu, saj so matere prav tako zaposlene in tako finančno prispevajo k obstoju družine (Zavrl 1999, 105).

V drugi polovici prejšnjega stoletja so se v družbenih vedah pojavili močni interesi po preučevanju koncepta očetovstva, kar je pripeljalo do poglobljenega proučevanja očetovega lika, za katerega se je celo večnost zdelo, da je trden kot skala. To je sprožilo dodatne razprave o novi definiciji očetovstva (T. Knjin in drugi v Zavrl 1999, 17).

En od razlogov številnih razprav o očetovstvu je verjetno tudi njegov zmanjšani vpliv v družini, na katerega so nekateri opozorili že v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Kot navaja Zavrl, se zmanjšani vpliv očeta znotraj družine kaže tudi na manjši avtoriteti, saj oče ni več patriarh, ki je edini odgovoren za dobro in zlo svojih družinskih članov. Očetova avtoriteta se spreminja v starševsko avtoriteto (Zavrl 1999, 17).

V 70. letih 20. stoletja se je v evropskem prostoru in v ZDA začelo bolj sistematično raziskovanje vloge očeta v družini in njegovega vpliva na posamezne družinske člane

oziroma na dogajanja v družinski skupnosti. Prav tako večina literature na to temo prihaja iz skandinavskih držav, Velike Britanije in ZDA.

Kot navaja Zavrl, so se v 80. letih zgodile vidne spremembe v odnosu do očetove vloge. O novih radostih očetovstva in deljenega starševstva so obveščali oglasi, TV programi, knjige, članki v časopisih in revijah (Zavrl 1999, 20).

Dejstvo je, da očetje niso več, kar so bili, za zgled si ne jemljejo več lika suverenega patriarha, glavo družine, ki ukazuje ženi in otrokom, vendar pa si kljub temu še niso zgradili nove identitete, ali kot se je izrazil J.Frykman:

"Danes so moški globoko zakoreninjeni v projekt, ki se mu reče dom. Moški so povsod in nikjer. Časi, ko je moški lahko prišel domov in zaigral vlogo izčrpanega moškega hranilca, se zvalil v naslonjač in medtem ko mu je žena šla iskat copate, so se svetlikali otroški očki in je pes migljajal z repom, so izginili pred mnogimi leti"(Frykman v Zavrl 1999, 22).

Očetovstvo je postalo aktualno tudi na političnem področju, v veliko državah se namreč socialne in ekonomske politike ukvarjajo s problemom usklajevanja dela in družine, kjer v središče političnih ukrepov umeščajo tudi večjo aktivnost moških v družinskem življenju (Rener in drugi 2008, 9). Omenim lahko tudi, da očetom v Sloveniji pripada očetovski dopust, s katerim država poizkuša olajšati varstvo in skrb za otroke v najzgodnejšem obdobju, ter omogočiti enakopravnejšo delitev obveznosti pri vzgoji in varstvu otroka.

3.2 Novo očetovstvo

Pojem novega očetovstva so v 20. letih prejšnjega stoletja prvič uporabile feministke, ki so trdile, da je očetovstvo povsem združljivo z egalitarno družinsko ureditvijo (Rener in drugi 2008, 24).

O fenomenu novega očetovstva v družboslovju nastajajo številna razhajanja in nesoglasja na ravni razumevanja samega fenomena in tudi na ravni posameznih segmentov novega očetovstva. O samem fenomenu, ki označuje prehod od patriarhalnega družinskega modela, kjer je bil moški identificiran z vlogo materialnega preskrbovalca družine, k aktivnejšemu vključevanju moških v družinsko življenje (bolj enakomerna delitev družinskega dela, skrb za otroke), govorimo od sedemdesetih let 20. stoletja. Intenzivneje

se je o tem začelo razpravljati v osemdesetih letih, raziskovalni fokus pa se je usmeril tudi v preučevanje spreminjanja moškosti in očetovstva (Knjin v Rener in drugi 2008, 7).

Razprave o novem očetovstvu so se v začetku vrtele okoli vprašanja, koliko je ta fenomen v resnici prisoten, delitev dela v družini se namreč še ni odlepila od tradicionalno asimetričnega vzorca. Vendar pa je v devetdesetih letih postalo jasno, da fenomen novega očetovstva obstaja in ga je treba raziskovati (Rener 1993; van Dongen 1995). Kazal se je na različnih ravneh: kot del splošnega fenomena pluralizacije moškosti, skozi proces erozije patriarhalne avtoritete, očetje se več vključujejo v skrb za otroke, enakomernejša je delitev družinskega dela med oba starša. Spremembe niso bile videti radikalne in hitre, temveč so se izražale kot "zavlačevana revolucija" (Hochschild v Rener in drugi 2008, 7).

Lastnosti novega očetovstva se kažejo tako v spreminjanju ideologije očetovstva na družbeni, sistemski ravni kot tudi v spreminjanju moške identitete na individualni ravni. Očetje se spreminjajo, še posebej, če spremembe opazujemo v generacijski perspektivi. Današnji očetje so v primerjavi s svojimi očeti v resnici aktivnejši. Spreminjajo se tudi vrednote. Kot kažejo tudi raziskave mladine v Sloveniji, se mladi moški danes zavedajo pomembnosti svoje starševske vloge in pričakovanj, da bi bili dejavnejši v družinskem življenju (Rener in drugi 2008, 6).

"Ko sociologi govorijo o fenomenu novega očetovstva, s tem navadno razumejo večjo vpletenost očetov v družinsko življenje, še posebej v skrb za otroke, čemur pravimo tudi aktivno očetovanje (Rener in drugi 2008, 35).

V Sloveniji trend k aktivnejšemu očetovanju oziroma novemu očetovstvu še ni tako intenziven kot v zahodnoevropskih in predvsem skandinavskih družbah, kot je pokazala raziskava *Perspektive novega očetovstva v Sloveniji: Vpliv mehanizma očetovskega dopusta na aktivno očetovanje*, ki so jo naredile Rener in ostale (Rener in drugi 2005, 6).

Za pojem "novo očetovstvo" bi lahko dejali da je diskutabilen, saj ni mogoče najti enotne interpretacije ali celo konsenza. Analize namreč prevečkrat ostajajo na površini in ga raziskujejo le v njegovi novi pojavnosti v primerjanju s podobo modernega očeta. Razumevanje spreminjanja vloge očeta je možno z analizo njegovih ontoloških temeljev. Kot pravi Švab, ozadje, vzgibe in pomene novega očetovstva v postmodernosti, lahko razumemo le z vrnitvijo k temeljem konstituiranja moderne družine, kjer se oče v družini kot ga razumemo v modernosti sploh pojavi (Švab 2001, 116).

Poleg površinske analize lahko sem prištejemo tudi:

- upoštevanje in različna interpretacija zgodovinskega vedenja;
- raznolike in nasprotujoče empirične rezultate glede družinskega življenja v postmodernosti;
- različne analitične nivoje in opredelitve "novega" očetovstva.

Kot pravi Jogan, lahko pod novim očetovstvom razumemo celoto tistih vlog, s katerimi se moški kot oče neposredno vključuje v vsa dela (od gospodinjskega, negovalnega, vzgojnega in emocionalnega), ki so nujna sestavina družinskega življenja, saj brez njih ne bi bilo mogoče ohranjati človeške vrste (Jogan 2001, 184).

Swedin je "novo" očetovstvo opisal:

Vse človeške odnose je mogoče opisati z besedami na razdaljo. Tradicionalno za ženske je, da imajo v svojih odnosih rajši bližino in zasebnost, medtem ko moški težijo k občutku naklonjenosti. Mnogi moške se pogosto celo bojijo občutka prave bližine in ta bojazen jih ovira in jim preprečuje, da bi v celoti izrabili svoj čustveni register. Vse kaže, da gre sedanji razvoj v smeri očetovstva, ki zajema čustveno bližino med očeti in otroki in to je edina dolgoročna možnost zmanjšanja te bojazni tako za moške, ki jo izkušajo, kakor, če ne predvsem za njihove sinove. Potrebno je imeti dovolj hrabrosti za vzpostavitev modela, kjer očetovstvo postane skladno s čustvenostjo in hkrati ne izgubi moštosti. Tovrstna integracija je verjetno predpogoj za tisto, kar bi lahko poimenovali zrela moštost (Swedin v Zavrl 1999, 114-115).

Pojem novo očetovstvo je v teorijah družine pretežno opredeljen skozi dve dimenziji. Prva zadeva opredelitev praks novega očeta, ki se kažejo skozi vpletenost očeta v razmerja z otroki, v otrokovo vzgojo, skrb in nego (Švab 2000) druga pa zadeva opredeljevanje novega očetovstva v razmerju do modernega pojmovanja očetovstva kot avtoritete in preskrbovalca družine (Švab 2000; 2001).

Teoretiki si zastavljajo vprašanje o obstoju/neobstoju novega očetovstva znotraj družine in družbe nasploh saj, "na eni strani stojijo perspektive, ki ugotavljajo nov fenomen vpletenega očeta, na drugi strani so perspektive, ki v empiriji utemeljujejo teze o tem, da se očetovska prisotnost v družini ni bistveno spremenila" (Švab 2000, 248). Predvsem feministične teorije, s pomočjo kvantitativnih empiričnih preverjanj vključenosti očetov v

družinsko življenje, so pogosto usmerjene v dokazovanje relativno nizkega deleža moških, ki aktivno sodelujejo v družinskem življenju (Švab 2000, 250).

Arendell postavlja tezo o izginjanju očetovstva v viktorijanskem obdobju, ko se prične ideološka invazija na ženske- z dodeljevanjem ženski identiteto matere in odtrganjem očeta na obrobje družinskega življenja. Moški so v tem obdobju družbeno definirani kot avtonomni individuumi, dejavni v zunanjem javnem svetu, od katerih družba ni zahtevala nobenih angažmajev v družinskih in intimnih odnosih, njihova identiteta pa je bila vezana na njihove javne aktivnosti (Davidoff in drugi v Švab 2001, 118). Še več, moški, ki se modernemu normativnemu idealu niso podrejali, so bili simbolno in realno sankcionirani kot feminilni in kot ljudje, ki jim v javnem prostoru ni mogoče zaupati resnejših, se pravi "moških zadev" (kot npr. vodilnih mest, vojaških dejavnosti, ipd.).

V 19. stoletju se torej oblikuje družbena podoba moškega prek umeščanja v javno sfero. Njegova družinska vloga se osredotoča na materialno preskrbo družine in na reprezentacijo družine v javnost. Ta izključujoč model razumevanja modernega družinskega življenja je žensko, v nasprotju z moškim, delegiral v zasebnost. Tako se največkrat prav ženska prek družbeno dodeljene vloge matere dojema kot konstitutivni element družine oziroma zasebnosti. Kot vidimo, družboslovje spolne vloge definira predvsem na podlagi koncepta izključenosti/vključenosti v družinsko življenje glede na model zasebno/javno (Švab 2001, 119).

Sporna koncepta pri pojmovanju modernega očetovstva v tem kontekstu sta:

- odsotnost očeta v družini oziroma identifikacija moškega z javno sfero
- monolitna moška identiteta

Zgodovinski podatki namreč kažejo, da so bili očetje tudi v obdobju konstituiranja moderne družine vpleteni v družinsko življenje. Čeprav je bila podoba očeta v edvardijanskem in viktorijanskem obdobju v višjih slojih mogoče res oddaljena in je bil oče dejansko tudi večino časa prostorsko odsoten iz družine, obstajajo podatki o benevolenci in čustvenosti teh očetov do svojih otrok. Predvsem pa so v družini predstavljali avtoriteto (Švab 2001, 119).

Kot navaja Philipson, lahko že v poplavi vzgojne literature, priročnikov za nego, skrb in vzgojo otrok zasledimo kritična opozorila očetom, prav tako je priznana feministična zgodovinarica Tamara Hareven zavračala posplošene razlage očetove odsotnosti iz

družine v času konstituiranja meščanske družine in piše, da je "celo v srednjeslojevskih družinah oče prevzel nove družinske vloge, kot je na primer preživljanje prostega časa z družino, še posebej z otroci" (Hareven, v Van Dongen in drugi. (ur), 1995, 216).

Odsotnost očeta v moderni družini je problem modernistične perspektive, s katero danes interpretiramo in razumemo odsotnost očeta v preteklosti. Današnje poimenovanje odsotnosti/prisotnosti očeta je bolj kot z materialno preskrbo definirano skozi diskurz alokacije družinskega dela ter skrbi in nege za otroke. V času konstruiranja moderne družine je bila prisotnost očetov v družini razumljena skozi diskurza zavezanosti k materialni preskrbi družine in družinske avtoritete- bolj je bila vezana na njegov angažma v javni sferi, kar z današnje perspektive implicira tudi njegovo neprisotnost v zasebni sferi (Švab 2001, 120-121).

Kot pravi Švab, pojmovanje prisotnosti očeta v družini časovno zelo varira, kar lahko ponazorimo s primerom časovne periodizacije očetovstva. Pleck loči 4 obdobja oziroma kulture očetovstva:

- Oče kot avtoritativen moralni in verski pedagog (18. in zgodnje 19. stoletje)
- Oče kot distancirani preskrbovalec družine (druga polovica 19. in sredina 20. stoletja)
- Oče kot vzor za ponotranjenje spolne vloge (od 1940 do 1965)
- Novi oče, ki neguje in skrbi za otroke, in je hkrati zaposlen (od poznih 1960-ih do danes).

Čeprav avtor zanemari vlogo materialne preskrbe v prvem in tretjem obdobju, njegova periodizacija pokaže, da je bila v prvih treh obdobjih vloga očeta definirana z avtoriteto in materialno preskrbo, torej s povsem drugimi premisami kot v današnjem četrtem obdobju, kjer se prisotnost očeta v družini razume kot nega in skrb za otroke (Švab 2000, 253).

Koncept odsotnosti očeta v moderni družini je problematičen zato, ker fizično odsotnost očeta enači s popolno izključenostjo iz družine (Švab 2000, 254).

Monolitno pojmovanje moške identitete je drugi pomemben vidik za razumevanje očetovstva v premisah izključenosti. Različni zgodovinarji opozarjajo, da moški tudi v preteklosti niso predstavljali homogene družbene skupine, ter, da je očetovstvo v določenem družbenem in zgodovinskem kontekstu odvisno od poklica oziroma družbenega položaja moškega. Družbene neenakosti (družbeni razred, etičnost) močno

vplivajo na raznolikost predstav o očetovstvu v različnih družbenih, časovnih in prostorskih kontekstih. Upoštevanje teh zgodovinskih podatkov je pomembno predvsem v luči relativizacije monolitne podobe odsotnega očeta, s katero današnji teoretiki družine primerjajo očetovstvo v postmodernosti. To je tudi eden izmed razlogov, da se očetovstvo v postmodernosti zdi povsem nov fenomen (Švab 2001, 122).

3.3 Topologije fenomena novega očetovstva

Čeprav je novo očetovstvo produkt postmodernosti, kot tako vsebuje tudi elemente modernosti. Gre zato, da so mnogi atributi, ki so interpretirani kot novi, zgolj posledica našega specifičnega razumevanja moškega subjekta, njegove vloge kot očeta, odvisni so torej od samega načina konceptualizacije fenomena (Švab 2001, 122).

3.3.1 Oče kot nova podoba moškosti

Očetova dejanska vpletenost se izkaže za počasen proces ali zavlačevano revolucijo (Hochschild v Švab 2001, 129). Spremembe se hitreje odvijajo na ravni simbolnega, na ravni subjektivnih stališč, mišljenj, percepcij, kakor pa na ravni dejanskega delovanja (Rener in drugi 2008, 7).

Kot pravi Švab gre pri novem očetovstvu za dva nasprotujoča si modela očetovstva: model vpletenega in model odsotnega očeta. Razlika med modernim in postmodernim družinskim življenjem, pa je v tem, da je modernost legitimirala le prvi model (utemeljevala ga je z očetovo avtoriteto in materialno skrbjo za družino), medtem, ko lahko (upoštevajoč naraščanje števila enostarševskih družin) rečemo, da postmodernost legitimira tudi očetovo neprisotnost (Švab 2001, 132). Za novo očetovstvo lahko rečemo, da ni novo v družbenih praksah vpletenega očeta, ampak je novo v pomenu legitimne izbire oziroma ne izbire te družbene družinske vloge.

3.3.2 Erozija očetovske avtoritete

Med razloge za upadanje očetovske avtoritete v postmodernosti se največkrat uvršča povečanje udeležbe žensk na trgu delovne sile, ki jim omogoča večjo ekonomsko neodvisnost. Ta predpostavka je sporna zato, ker so bile ženske prisotne na trgu delovne sile že desetletja pred množičnim zaposlovanjem, torej že v času, ko je za družbeno sprejemljiv ideološki vzorec veljala le patriarhalna družina, v kateri oče materialno skrbi za družino in predstavlja družinsko avtoriteto (Švab 2001, 124). O tem se lahko

prepričamo tudi v zgodovini Slovenije, o čemer je pisala zgodovinarica Sabina Ž. Žnidaršič v knjigi *Ora et labora*, kjer je z analizo avstroogrskih statistik dokazala, da so bile ženske v veliko večji meri delovno aktivne, kot običajno mislimo (Žnidaršič 2000).

Kot pravi Švab avtoriteta v postmodernosti pravzaprav upada na vseh področjih.

"Če je erozija avtoritete splošno družbeno načelo, značilno za postmodernost, potem je erozija očetovske avtoritete nedvomno njen ključni element" (Švab 2001, 125).

Pojem erozija očetovstva je uporabil že Bjornberg, ki pravi, da je stara patriarhalna avtoriteta izgubila na pomenu kot vrednota v vsakodnevnem življenju in zakonu. Vloga hranilca danes izgublja svoj pomen, saj matere prav tako prispevajo k finančnemu obstoju družine. Hkrati pa se je spremenilo tudi to, da za razliko od tradicionalne vloge, kjer je oče predstavljal družino v javnosti, si danes to delijo z ženami, ženskami in materami (Bjornberg v Zavrl 1999, 105).

3.3.3 Očetje skrb za otroke in družinsko delo

Švab pravi, da je novo očetovstvo v postmodernosti definirano predvsem z večjo vpletenostjo očetov v (nova) razmerja z otroki. Sodobni očetje si želijo bolj skrbeti za otroke, z njimi vstopajo v tesnejša razmerja, kot njihovi očetje, pripravljeni so povečati svojo udeležbo, še posebej če so njihove partnerke zaposlene pa vendar, kot pravi Hochschildova se očetje vključujejo v prijetnejša, manj rutinska, nezavezujoča opravila, medtem ko partnerka prepuščajo vsa ostala opravila in skrb (Hochschild v Švab 2001, 125). Prav tako tudi Zavrl navaja, da se očetje v nasprotju z materami, manj pogosto vključujejo v vsakodnevna rutinska opravila, ki spadajo v nego dojenčkov in malčkov (umivanje, menjavanje plenice, hranjenje), ampak se bolj posvečajo igri z otrokom. (Zavrl 1999). Ali kot je duhovito opazila avtorica T. Knjin, ki je enega od svojih besedil nasloвила z besedno igro "Fathers know best for him the play, for her the rest" (Knjin v Rener 1993, 15).

3.3.4 Ideali novega očetovstva

"V postmodernosti gre najprej za proces prestrukturiranja ideologije oziroma za obrat v razlikah med ideološkim razumevanjem družine v modernosti in postmodernosti" (Švab 2001, 127).

Švab se strinja s Collierjem v tem, da je nova ideologija očetovstva sporna pri ustvarjanju podobe spolno nevtralnega starševstva, ker to očetom povzroča težave, saj ne znajo, nočejo ali ne zmorejo materiniti. Pa saj v resnici ne gre za to, da bi morali očetje posnemati matere, pač pa za to, da razvijejo lastne, avtonomne očetovske prakse.

"Vizija vpletenega očeta ni, da se nauči spretnosti materinjenja, ampak v tem, da razvije spolno specifične prakse očetovanja, ki skozi etiko skrbi za druge vključujejo tudi spretnosti in doveznosti skrbi za druge, odpovedovanje oziroma vse tiste prakse, ki jih zahtevajo obveznosti in narava vsakdanjega družinskega življenja. To pa se zdi tisti zavlačevani proces, ki je počasnejši od spreminjanja postmodernih identitet (in ideologij), med katere uvrščamo tudi novo očetovstvo in, ki še zdaleč ni dovršen" (Švab 2001, 131).

Težava, s katero se novi očetje srečujejo, je torej dilema, kako očetovati, se pravi, da gre za globoko identitetno dilemo, ki je namesto njih ne more razrešiti nihče, ki pa hkrati ni odvisna le od njih samih, pač pa od družbene občutljivosti okolja in pripravljenosti sprejemanja novih oblik očetovskega delovanja.

"Ideologija novega očetovstva je namreč pomanjkljiva v tem, da ne zagotavlja socializacije v očetovstvo, v prakse očetovanja. Postmoderni očetje se od svojih partnerk ne razlikujejo glede usklajevanja zahtev sfer dela in družine, ampak v tem, da še niso večji kompleksnejših aktivnosti in praks očetovanja in starševstva" (Švab 2001, 130).

Ideološke zahteve po vpletenosti modernih očetov v skrb in vzgojo otrok, ter pomanjkanje znanja in prakse za takšno vpletenost, je vzrok pogosto spodletelim novim očetovskim identitetam in hkrati bistvena značilnost "novega" očetovstva (Švab 2000, 249).

Kot pravijo Renner in ostale, se zdi, da problem aktivnejšega očetovanja ni toliko problem moških oziroma njihove pripravljenosti in sposobnosti za aktivno očetovanje, temveč kulturnega imaginarija, ki materinstvo še vedno umešča v ontologijo družine kot ekskluzivno, nenadomestljivo vlogo (Renner in drugi 2008, 8).

Kot smernica današnjim očetom, ki se izgubijo v labirintu dvoumnih zahtev bi lahko služila izjava Swedina: "Moški se morajo prenehati opravičevati, ker niso ženske. Za svoje očetovanje bodo morali oblikovati svoj, v zadostni meri avtentičen stil, ki ne bo v nasprotju z značilnostmi funkcioniranja sodobne družine" (Swedin v Zavrl 1999, 16).

Dejstvo pa je, da za očete ne obstaja nobena šola, kjer bi se lahko v popolnosti naučili, kakšno vedenje zahteva ta vloga, zato se zaradi hitro spreminjajočih pravil, kaj pomeni biti dober oče, nekateri moški izgubijo.

"Čeprav je starševstvo morda naš najpomembnejši poklic, zanj nihče ne terja nikakršne formalne izobrazbe. Starši se ga morajo naučiti, kakor pač vedo in znajo, običajno od prijateljev in (včasih s katastrofalnimi posledicami) iz lastnih napak" (D. Fontana v Zavrl 1999, 221).

Razvojne poti moških in žensk v času prehoda v starševstvo se soočajo z nevarnostjo odmikov v različnih smereh. Zaznavanje še ne rojenega otroka v materinem telesu in zahteve novorojenčka v začetnih mesecih, matere izzovejo, da se hitro navadijo na spremembe, ki jih prinaša novo življenje. Kot pravi Hawkins vse matere ne razvijejo tega na enak način, nekatere svojo predanost razvijejo prej kot ostale (Hawkins v Zavrl 1999, 33).

Za očete je prehod v starševstvo drugačen, ženske se morajo takoj vključiti v aktivno sodelovanje pri skrbi in negi otrok, medtem ko za očete velja, da morajo doživeti t.i. "očetovski preblisk", ki jih preusmeri na aktivno očetovstvo. V biološkem smislu moški postanejo očetje in ženske matere ob rojstvu otroka, vendar pa oboji postanejo starši v generativnem smislu šele z vsakodnevno nego in čustvenem angažiranjem v življenju svojih otrok (Daniels in Weingarten v Zavrl 1999, 33).

Za očete je značilno, da se neposredna predanost negi in skrbi za njihove otroke ne pojavi takoj, oziroma se lahko sploh ne pojavi. Njihova skrb za novorojenčke je omejena s prepletom dejavnikov, kot so: dojenje, otrokova aktivnost, zaposlitev, ureditev varstva za otroke, ekonomija neenakih plač, zakoreninjen odnos družbe do moških vlog, sem pa lahko prištevamo tudi pomisleke, ki jih imajo ženske glede tega, da bi odstopile nekaj prostora očetovemu sodelovanju pri družinskem delu (Zavrl 1999, 32).

Nova življenjska vloga moških – očetovstvo - nedvomno zahteva prilagajanje, z otrokovim rojstvom se pojavijo spremembe v družini. Nataša Zavrl navaja v svoji knjigi D. R. Meyerja (1986) ki opisuje šest razvojnih nalog, ki jih morajo prevzeti očetje:

- Preureditev konfliktnih predstav o vlogi očeta;
- Sprejemanje svojega deleža odgovornosti za otroka;
- Vzdrževanje statusa hranilca družine;

- Prilagajanje novemu urniku, ki ga oblikuje otrok;
- Spodbujanje otrokovega razvoja;
- Doživljanje sebe v vlogi očeta- spremembe vrednot in življenjskih prioritiet (Zavrl 1999, 35).

Vsakodnevna nega otrok pomeni dodatno odgovornost za moškega, vendar si moški niso predstavljali, da so te odgovornosti zelo obsežne, zato zahtevajo več prilagajanja kot so pričakovali. Sem sodijo tudi vsakodnevna telesna nega, ter dolgoročne zadolžitve v okviru otrokove socializacije (Cohen v Zavrl 1999, 36).

Prehod v očetovstvo je za moške tudi stresno dejanje, v zvezi z reakcijami na pričakovanje otroka psihiatrija govori tudi o t.i. psihozah očetovstva. Tudi raziskave so v zadnjih časih odkrile spremembe pri bodočih in "novopečenih" očetih ali pri njihovih odnosih s partnericami (Zavrl 1999, 39).

C. Cowan omenja naslednje spremembe:

- večina bodočih očetov se počuti nekako izolirano, ko poizkušajo urediti psihične spremembe glede drugačnega pogleda nase, na partnerico in na prijatelje;
- precejšnje število "novopečenih" očetov občuti žalost ali simptome depresivnega razpoloženja;
- ko partnerja postaneta starša, moški prevzamejo mnogo manjši delež pri gospodinjskih opravilih in skrbi za otroka, kot je predvideval vsak izmed partnerje; moževo in ženino zadovoljstvo z razdelitvijo vlog v paru usiha v času med nosečnostjo in drugim letom starševstva;
- komunikacija med možem in ženo, ko sta postala starša, je zreducirana v kvantiteti in kvaliteti, nerazumevanje in spori so bolj pogosti;
- moški, ki niso pripravljeni ali ne sprejemajo rojstva svojega prvega otroka, imajo večkrat nizko mnenje o samih sebi in večkrat poročajo o simptomih depresije.

Ob vseh omenjenih pozitivnih in negativnih posledicah, ki jih ima za moške prehod v očetovstvo, pa lahko z veliko gotovostjo zatrdimo, da je vpliv očetovstva na življenje moških večji, kot se običajno predvideva (Cowan v Zavrl 1999, 40).

4 ANALIZA VSEBINE

Empirični del svoje naloge sem načrtovala kot primerjalno analizo vsebine treh priročnikov za starše, v katerih sem poiskala dele besedil, v katerih je govora tudi o očetih. Ker me je zanimala primerjava, sem vsebino razdelila na pet ključnih tem, ki po mojem mnenju najbolj opredeljujejo odnos staršev in še posebej očetov v obdobju zgodnje skrbi in nege otroka, kar sem prikazala v primerjalni tabeli. Za analizo vsebine kot metodo sem se odločila zato, ker je to običajna in sistematična metoda za analizo pisanih in slikovnih virov. Gre za kvalitativen raziskovalni postopek, pri katerem je v ospredju ugotavljanje pomena sporočila, kar je natanko to, kar sem potrebovala (Flere; Malnar v Turk 2010, 24).

Analizirala sem kvalitativne podatke priročnikov za starše, kjer sem se osredotočila na položaj očeta in njegovo vlogo v družini. Kvalitativna analiza vsebine priročnikov za starše je bila sestavljena iz treh delov, in sicer kodiranje, tematiziranje in kategoriziranje. Kot rečeno, sem temeljne ugotovitve sintetizirala v primerjalnem tabelnem prikazu.

4.1 Analiza vsebine treh priročnikov za starše iz let 1930, 1985 ter 2008

Prvi del moje analize je zajemalo iskanje priročnikov za starše, kasneje je sledilo branje le teh, potem sem priročnike ponovno prebrala in s pomočjo zaznamkov sem določila teme.

Usmerjale so me tri raziskovalne teze, in sicer:

- V priročnikih za starše sta v ospredju mati in otrok;
- Vloga očeta je opaznejša v novejšem priročniku;
- Oče zaseda vlogo pomočnika.

Priročniki za starše so namenjeni staršem, njihov namen pa je olajšati staršem priprave na novega družinskega člana, ter jim z nasveti pomagati pri vzgoji in negi otrok.

Znotraj priročnikov za starše sem si določila naslednje teme, ki sem jih nato analizirala: porod, življenje z novorojenčkom, nega, vzgoja in gospodinjstvo.

Za prvi priročnik, ki sem ga analizirala sem si izbrala knjigo Bogoljuba Dragaša, z naslovom Pomoč novorojenčku in dojenčku. Knjigo je leta 1930 izdala Univerzitetna tiskarna in litografija.

V knjigi so naslednja poglavja: Ustroj otrokovega telesa v splošnem in njegovo delovanje, Skrb za razvoj otroka, pravilna vzgoja in pravilno pestovanje, Nega dojenčka, Obleka otroka, Posteljice, Otroška soba, Prehrana otroka, Higijena in dijetetika doječe matere, Nekaj receptov za pripravljanje dojenčkove hrane, Pomoč dojenčku in njegova nega poleti, Prva pomoč bolnemu otroku.

V samem predgovoru knjige lahko preberemo, da je namenjena vsem, ki se srečujejo z nego in vzgojo otrok, čeprav potem takoj sledi stavek, ki opominja matere, da za dobro otroško nego in vzgojo nista dovolj le dobra volja in prirojeni nagon, pač pa se morajo matere učiti in delati z lastnimi rokami. Predgovor avtor zaključuje, s tem, da vsaka mati, ki vzgoji otroke v duševno in telesno zdrave ljudi, veliko prispeva h koristim domovine. Očeta avtor sploh ne omeni. Ugotovimo torej lahko, da se je splošno načelo (namenjenost vsem, ki skrbijo za otroka) samoumevno vsebinsko in jezikovno preobrazilo tako, da so naslovnice natanko določene, ostali morebitni skrbniki pa samodejno izločeni brez kakršnegakoli pojasnjevanja. To je tipičen primer delovanja "skrite ideologije", ki deluje samoumevno, neopazno, a učinkovito.

V prvem poglavju Ustroj otrokovega telesa v splošnem in njega delovanje je oče omenjen samo na začetku, ko avtor opisuje oploditev. Sledi poglavje o skrbi za razvoj otroka, pravilno vzgojo in pravilno pestovanje, kjer lahko preberemo, da je to, kakšen bo otrok odvisno, le od matere, saj je naloga matere, da začne z vzgojo otroka takoj po rojstvu. Za kopanje je odgovorna mati, ki mora to početi vsak dan ob istem času, prav tako ne najdemo očeta pri previjanju in hranjenju otroka. Oče je prvič omenjen, ko je govora o tem, da morata oba z materjo otroka naučiti, da v družini velja volja staršev in ne volja otrok. Videti je, da gre za priročnik, ki v precej čisti obliki izraža klasični patriarhalni koncept moderne družbe, kjer oče stopi na družinsko prizorišče kot moralna in socialna avtoriteta, ki otroku predstavlja in postavlja (hierarhična) družbena pravila. Že res, da v tem delu besedila nastopata oba starša, vendar je tudi res, da gre za prelom na točki, ko doslej izključno materina vloga ne zmora več samostojno delovati.

Drugi priročnik, ki sem ga analizirala, je bil Naš Malček. Nega, vzgoja in razvoj otroka do tretjega leta starosti. Priročnik je izdala Zveza prijateljev mladine Slovenije. Priročnik je uredila dr. Milica Bergant, vendar so pri njegovem nastanku sodelovali različni avtorji. Priročnik je bil izdan leta 1985, gre pa za četrto dopolnjeno izdajo.

Priročnik vsebuje naslednja poglavja: Uvod, Nega in skrb za zdravje malčka, Vzgoja in duševni razvoj malčka, Otrok- zaščiteno bitje s posebnimi pravicami, na koncu knjige je tudi dnevnik za malčka.

V samem uvodu knjige lahko preberemo, da rojstvo otroka da nov smisel življenju, tako matere kot očetain ju skupaj poveže v trdno prepleteno družinsko skupnost. Priročnik so avtorji napisali z namenom, da ne bi staršev obremenjevali z navodili, kaj smejo in česa ne smejo početi, temveč je bila njihova želja, da matere in očetje spoznajo, da imeti otroka ne pomeni nekaj težkega, da gre za običajne in naravne človeške dejavnosti.

V samem uvodu naletimo tudi na kritiko, da ni samo mati tista, ki je odgovorna za nego in vzgojo otroka. Otrok je odgovornost obeh staršev, zato je potrebna razdelitev dela pri negi, vzgoji, varstvu in gospodinjskih opravilih, čeprav očetje mislijo, da z majhnim otrokom nimajo kaj početi, ter da bodo prevzeli svoje obveznosti šele, ko bo otrok večji.

Oporekajo tudi temu, da je naloga matere dajanje ljubezni in nege, medtem ko oče otroka uvaja v življenje in je njegova naloga predvsem stroga disciplina. Poglavje se zaključuje z nasveti, kakšni naj bodo starši, če hočejo uspešno vzgojiti svojega otroka.

Za obdobje pred porodom v knjigi ni veliko napisanega, oče tudi ni omenjen pri pripravi opreme za novorojenčka, saj lahko preberemo, da naj zato poskrbi nosečnica v sedmem mesecu nosečnosti.

Ko se otrok rodi, mora mati takoj sprejeti odgovornost materinstva, medtem ko se lahko oče umakne. Po porodu pride do sprememb tudi v odnosu med staršema, saj se očetje na začetku velikokrat počutijo odrinjene, ker niso več v središču pozornosti in težko sprejmejo dejstvo, da je sedaj otrok na prvem mestu pri materi. Hkrati pa odnos med staršema vpliva tudi na odnos do otroka. Pomembno je tudi, da starša svojega novorojenčka ne primerjata z drugimi, saj je vsak otrok zgodba zase.

V priročniku je vloga očeta predstavljena predvsem v tem, da je potrebno njegovo sodelovanje pri delitvi obveznosti, ter da je njegova naloga predvsem pomoč, razumevanje in razbremenitev matere. Oče je sicer omenjen pri negi otroka, čeprav se večina nasvetov nanaša na mater. Kot primer lahko povem, da se nasveti glede kopanja in previjanja dojenčka nanašajo samo na mater, medtem ko sta pri prehrani omenjena oba starša. Pri drugem priročniku iz srede osemdesetih let lahko opazimo predvsem dve sporočili, ki sta skladni s prevladujočo pedagoško in razvojno-psihološko stroko, to je

sporočilo o "naravnosti starševstva" in drugo o tem, da je skrb za otroka dolžnost obeh staršev, kar je oboje novost glede na prvi priročnik. Ker je bilo v tridesetih letih starševstvo pred množično rabo kontracepcije in v domeni katoliške socialne doktrine zares "naravna stvar", ni bilo nikakršne potrebe, da bi opozarjali na njegovo "naravnost". V osemdesetih letih, v času socialističnega družbenega sistema, ki je propagiral koncept odgovornega starševstva in načrtovanja družine, pa je starševstvo postajalo vse manj samodejno (naravno) in je bilo treba opozarjati, da je to lažja dejavnost, kot si ljudje mislijo (ali se bojijo). Enake starševske dolžnosti obeh spolov so velik prelom glede na preteklost, ki se zrcali v prvem priročniku, vendar je hkrati tudi očitno, da gre za "nedokončan projekt": očeta mestoma kar zmanjka, ko pa je prisoten, je prisoten predvsem v pomočniški vlogi.

Za tretji priročnik sem si izbrala knjigo Naš otrok: Prvo leto, avtorjev Dagmar von Cramm in prof.dr. Eberhard Schmidt. Priročnik je iz leta 2008. Izdala ga je založba Narava.

V knjigi lahko najdemo vse od začetne opreme, varnosti dojenčka, o plenicah, previjanju, dojenju, kopanju, hranjenju. Znotraj knjige lahko preberemo tudi zanimivosti o dojenčkovem razvoju, boleznih in ukrepanju v primeru bolezni.

Knjiga nam predstavlja nasvete o prehranjevanju, sprostitvi matere, o organizaciji gospodinjstva in dela, najdemo pa tudi posebne napotke za očeta in oblikovanje skupnega življenja.

V knjigi lahko že na začetku preberemo, da je pomembna pomoč očeta pri uskladitvi dela doma. Hkrati je njegova naloga, da pokaže ženi, da je vesel in ponosen na otroka. Njegova naloga je tudi, da opogumlja partnerico pri dojenju, in ji pomaga tudi s tem, da ji nudi praktično pomoč v gospodinjstvu.

Oče se lahko vključi tudi v samo nego otroka, poudarek je na skupnem kopanju otroka, kar po drugi strani pomeni razbremenitev partnerke, oče mora tudi znati otroka previti in obleči, ter sodelovati pri hranjenju otroka, če le ta dobiva hrano po steklenički ali dopolnilno hrano. Zaželeno je, da bi oče prevzel vsaj en obrok.

Oče lahko pomaga partnerki s tem, da prevzame varstvo za otroka, saj s tem omogoči, da si ona vzame nekaj časa zase in si povrne moči.

Sodelovanje očeta se pričakuje tudi pri negi bolnega otroka, kajti oba starša imata možnost vzeti bolniško zaradi nege bolnega otroka.

Nega otroka je v priročniku opisana kot dolžnost obeh staršev, ne samo ženske, saj se lahko zgodi tudi, da partnerka zboli in mora oče prevzeti skrb za otroka. S tem se veliko lažje spopade oče, ki vsakodnevno sodeluje pri negi otroka, hkrati pa se tudi partnerica počuti manj zaskrbljeno, saj zaupa partnerju, da bo znal poskrbeti za otroka.

V knjigi lahko najdemo tudi poglavje, ki se nanaša na samo vlogo očeta, kjer lahko preberemo, da se je vloga očeta v zadnjem času zelo spremenila, s tem pa so se tudi povečale zahteve do očetov (udeležba pri pripravi na rojstvo, tečajji o negi dojenčka, prisotnost in pomoč v porodnišnici, dopust po otrokovem rojstvu). Očetje včasih čutijo pritisk, kako se bodo spopadli z novo vlogo, saj si oče ustvari predstavo o neke vrste nad-očetu, ki pa ji v resnici ni dorasel. Problem je predvsem v tem, da sodobni oče nima vzora, po katerem bi se lahko zgledoval oziroma se zaradi nezaupanja vase in mnenja okolice zgodi, da se vrne nazaj k tradicionalnem očetovstvu. Poleg tega pa so v večini primerov, očetje še vedno tisti, ki so odgovorni za finančno varnost družine, kar pomeni tudi dodaten pritisk.

Opisano je tudi razmerje med očetom in otrokom, kjer je poudarek na temu, da mora oče znati samostojno poskrbeti za otroka, kajti "očetovanje" se začne z rojstvom in ne s časom, ko se otrok nauči govoriti in hoditi.

Očetova vloga je opisana tudi v tem, da je oče tisti, ki otroka spodbuja k samostojnosti in ga vključuje v okolico s pomočjo igre. Opisana je tudi razlika pri igri z otrokom, saj je za očete značilno, da so bolj temperamentni, drzni in ustvarjalni za razliko od matere, ki je bolj zaščitniška.

Zadnje poglavje priročnika opisuje pravice staršev do odsotnosti z dela zaradi starševstva, pravico do starševskega nadomestila, pravico do otroškega dodatka, dodatek za veliko družino, delno plačilo za izgubljeni dohodek, izplačevanje starševskih nadomestil in družinskih prejemkov, plačilo prispevkov v primeru štirih ali več otrok.

Med pravicami staršev do odsotnosti z dela je opisan tudi očetovski dopust. Ta je namenjen očetom, da bi že v najzgodnejši dobi otroka skupaj z materjo sodeloval pri negi in varstvu otroka.

Vse te pravice opisane v tem priročniku se nanašajo na zakone in predpise Republike Slovenije, kar pomeni, da je bila izvirna knjiga tujih avtorjev dopolnjena.

4.2 Primerjava priročnikov za starše iz različnih časovnih obdobj

S pomočjo tabele bom predstavila svoje ugotovitve, do katerih sem prišla s pomočjo analize vsebine treh priročnikov za starše.

Tabela 4.1: Očetova aktivnost (prisotnost) pred otrokovim rojstvom do njegovega prvega leta v različnih časovnih obdobjih

TEMATSKI SKLOP	1. PRIROČNIK (l. 1930)	2. PRIROČNIK (l. 1985)	3. PRIROČNIK (l. 2008)
Pred rojstvom otroka			
- šola za starše	ni aktiven	ni podatka	ni podatka
- pregledi pri ginekologu	ni aktiven	ni podatka	ni podatka
- priprava, nakup opreme	samo mati	nosečnica v sedmem mesecu	sodeluje pri nakupu
Rojstvo otroka			
- prisotnost v porodni sobi	ni aktiven	ni podatka	zaželjena prisotnost
Nega			
- kopanje	ni aktiven	ni aktiven	zaželjena samostojnost očeta
- hranjenje	ni aktiven	aktiven	aktiven
- previjanje	ni aktiven	ni aktiven	aktiven
Vzgoja			
- igranje	ni omenjen	omenjen	atraktivna očetova igra
Gospodinjstvo	ni aktiven	vloga pomočnika	vloga pomočnika
Očetovski dopust	Nima	nima	ima

Tabelo sem razdelila na pet tem, dodala pa sem tudi pravico do očetovskega dopusta.

V priročnikih za starše sem se osredotočila predvsem na to, kako je v njih predstavljena vloga očeta in kako očetje sodelujejo pri negi in vzgoji otrok. Zanimale so me predvsem razlike pri sodelovanju očeta med leti 1930, 1985 in 2008.

Ugotovila sem, da v svojem prvem priročniku, avtorja Bogoljuba Dragaša z naslovom Pomoč novorojenčku in dojenčku skoraj ne najdemo nič o očetu. Priročnik je namenjen izključno materam, če pa mati nima časa za otroka, lahko na pomoč priskoči negovalka ali pa celo odraščajoča hči. Priročnik je vsebinsko podoben ostalima, saj v njem najdemo vse od poroda, dojenja, hranjenja, kopanja, vzgoje, opreme za novorojenčka, bolezni... Oče je v priročniku omenjen samo pri spočetju in pri tem, da morata oba starša otroku pokazati, da zanj veljajo njuna pravila.

V priročniku najdemo tudi to, da kadar mati čisti otroka in sebe, se morajo drugi člani umakniti, prav tako se vse kar, je v povezavi z nego, nanaša izključno na mati, saj naj to opravlja mati z veliko ljubezni. Z vzgojo naj bi se ukvarjala samo mati, in sicer bi z njo morala začeti takoj po rojstvu.

Zanimivo se mi je zdelo tudi to, da pri pripravi primerne stanovanja za novorojenčka ne najdemo nič o očetu, temveč naj bi za to poskrbela bodisi mati ali pa gospodinja in odraščajoča hči.

Zaključim lahko s tem, da čeprav v predgovoru knjige piše, da je namenjena vsem, ki se bodo ukvarjali z nego, prehrano, vzgojo otrok, je v resnici namenjena samo materam oziroma osebam ženskega spola, znotraj posameznih poglavji so namreč pri pomoči materi omenjene še gospodinje, negovalke in hčerke, gospodinje in negovalke najverjetneje pri meščanstvu in srednjem sloju, medtem ko si morajo revnejši pomagati z ženskimi sorodnicami, s "paramaterami", ki so to tudi najverjetneje zares postale v primeru materine smrti ali odsotnosti (npr. pri Aleksandrinkah).

Če sem za prvi priročnik ugotovila, da sta v njem glavna igralca samo otrok in mati, lahko za drugi priročnik povem, da znotraj njega najdemo že kar nekaj o vlogi očeta pri negi, vzgoji in razvoju otrok. Že v uvodu priročnika namreč lahko preberemo kritiko, da nega in vzgoja otrok ni samo odgovornost matere, ampak morata oba starša prevzeti enako mero odgovornosti. Prav tako so avtorji kritični do tega, da je vloga matere predstavljena tako, da je njena naloga dajanje ljubezni, medtem ko je za očete značilna stroga disciplina in je njihova naloga uvajati otroka v življenje.

Tudi v tem priročniku je napisano, da se mora vzgoja otroka začeti takoj po njegovem rojstvu, vendar sta tu omenjena oba starša, katerih naloga je, da morata eden drugega pri vzgoji dopolnjevati in izpolnjevati. Medtem, ko v prvem priročniku pri dojenju

polegmatere najdemo omenjeno samo še doviljo, je v tem priročniku očetova naloga, da nudi materi oporo. Prav tako sta pri negi, higieni in hranjenju omenjena oba starša, vendar se nasveti glede previjanja in kopanja nanašajo samo na mater.

Zelo zanimivo pa je v tem priročniku to, da je pri sami pripravi na dojenčka omenjena samo mati oziroma nosečnica, ki mora za to poskrbeti pravočasno, se pravi v sedmem mesecu nosečnosti.

V priročniku najdemo tudi zapise o odnosih med staršema, saj otrok prinese spremembe tudi v partnerskem odnosu, ta odnos pa seveda vpliva tudi na odnos do otroka. Če za matere po rojstvu otroka velja da, se morajo takoj spoprijeti z obveznostmi, ki jih prinaša otrok, se oče lahko umakne. Včasih se namreč zgodi, da se očetje počutijo odrinjene in ne sprejemajo materinstva. Zato znotraj priročnika lahko najdemo tudi, da se morata starša med seboj pogovoriti, znati morata izražati svoja čustva in skupaj urejati včasih tudi sporna vprašanja, saj je otrok plod obeh in pred oba postavlja odgovornosti in omejitve.

Kljub temu, da v priročniku najdemo že veliko o vlogi očeta, pa je še vedno njegova prva naloga pomoč, razbremenitev in razvijanje partnerke, čeprav lahko znotraj priročnika preberemo tudi stavek, da oče lahko da otroku vse, razen mleka.

Tretji priročnik za starše, ki je bil predmet moje analize vsebine je Naš otrok. Priročnik se nanaša na prvo leto otrokovega življenja. Samo v tem priročniku sem zasledila, da je očetova vloga omenjena že pri samem rojstvu, saj je njegova naloga, da nudi pomoč partnerki pri porodu. Čeprav je oče v vlogi gledalca, je njegova naloga tudi ta, da z dotikom otroka v prvih urah pokaže pripravljenost na očetovstvo, kajti to je osnova za medsebojno razumevanje med otroki in starši. V nadaljevanju lahko preberemo tudi, da oče s tem, ko pokaže svoj ponos do otroka, materi pomaga prebroditi prve prilagoditvene težave. To je edini priročnik, ki naslavlja tudi psihološko plat starševanja in čustvene ter psihične težave matere, na katere mora biti oče pozoren in delovati podporno oziroma terapevtsko, kar je nedvomno nov, sodoben tip diskurza, ki ga druga dva priročnika ne vsebujeta. Pomembnost sodelovanja očeta je omenjena tudi pri dojenju, saj je po mnenju avtorjev priročnika v njegovih rokah več, kot si sam misli. Tak tip govornice deluje na očete hkrati spodbujevalno kot tudi obremenilno (z nekoliko misterioznim "v vas je več kot mislite"). Oče naj bi sodeloval tudi pri prenehanju dojenja, saj naj bi otrok od njega veliko lažje sprejel stekleničko kot pa od matere. Vendar mora biti to svobodna odločitev matere. Preberemo celo lahko, da je odstavljanje in prehajanje k hranjenju po

steklenički prvi korak k enakopravnemu odnosu med staršema. Kasneje, ko otroka hranimo po steklenički, pa lahko oče prevzame nalogo, da za en obrok skrbi on sam.

Z razliko od ostalih dveh priročnikov, v tem lahko preberemo tudi, da očetova pomoč v gospodinjstvu doprinese k pozitivnim učinkom glede počutja matere. Pa vendar je v obdobju takoj po porodu še vedno njegova glavna naloga ta, da nudi podporo partnerki, saj je v začetku prav oče tisti, ki velja za najstabilnejši del družine. Ali gre tu za namigovanje, da je mati po porodu lahko žrtev hormonskih neravnovesij, da je preveč vpletena in zato ne dovolj razsodna, zaradi česar mora v takih situacijah poprijeti bolj objektivni in razumnejši oče?

Glede same nege otroka lahko zasledimo, da oče prav tako previja novorojenčka, kopanje pa naj bi bilo skupno opravilo, oziroma naj bi si oče, če pride domov zvečer v sprejemljivem času, vzel pravico do samostojnega kopanja otroka. V priročniku je omenjeno tudi, da nega bolnega otroka ni samo naloga matere, saj imata v Sloveniji po veljavni zakonodaji oba starša pravico do negovalnih dni.

V tem priročniku najdemo tudi nekaj o varstvu otroka, kjer je omenjeno, da starša lahko izmenično varujeta otroka oziroma da oče, s tem ko pelje otroka na sprehod, razbremeni partnerico, saj se ona lahko v tem času malo odmakne od otroka in si nabere novih moči.

Vloga očeta je opisana tudi v poglavju o družini, kjer piše, da bi moral oče znati samostojno oskrbeti otroka, kljub temu, da zaradi njegove zaposlitve in s tem odsotnosti od doma velja posebna delitev dela. Omenjena je tudi igra z otrokom, kjer najdemo zapis o temu, da oče lahko otroku ponudi nekaj drugega kot mati, ter da se on igra bolj drzno in ustvarjalno z otrokom kot pa mati, ki je včasih celo preveč zaščitniška do otroka. Ker se očetje igrajo z otrokom na bolj pogumen način (vrtenje otroka, metanje v zrak), mu s tem vlivajo veselje do raziskovanja in povečujejo zaupanje vase, kar otroku pomaga na poti v samostojnost.

5 SKLEP

Svojo diplomsko nalogo lahko zaključim s tem, da sem s primerjalno analizo vsebine priročnikov za starše ugotovila, da v priročnikih glavno vlogo še vedno zasedata mati in otrok, kar lahko potrdim s tem, da v prvem priročniku ne najdemo skoraj ničesar v očetu, v drugem priročniku je oče sicer že večkrat omenjen, vendar je njegova naloga bolj osredotočena na podpiranje in razbremenitev matere, v tretjem priročniku najdemo že veliko o očetu in njegovi vlogi, pa vendar večino nasvetov, ki se tičejo očeta najdemo v okvirčkih z naslovom Nasveti za očete, kar pomeni, da najbrž tudi avtorji sami niso prepričani, da bodo očetje prebrali celoten priročnik, ki je načelno namenjen tako materi kot očetu. Vendar je kot rečeno že z grafičnim oblikovanjem sporočeno, da je morda dovolj, če očetje preberejo le eksplicitno njim namenjena navodila. Ne glede na to je očitno, da je prvi priročnik v vsebinskem smislu klasično tradicionalno besedilo z jasno asimetrično delitvijo spolnih vlog v starševanju in z domala popolno odsotnostjo očeta, ki na prizorišče stopi le kot avtoritarna socializacijska instanca.

Čeprav sem ugotovila, da se priročniki glede vloge očeta razlikujejo med seboj, izstopa predvsem prvi priročnik iz leta 1930, kjer ne najdemo skoraj ničesar o očetu, medtem ko sta si priročnika iz leta 1985 in leta 2008 bolj podobna, saj v drugem najdemo že kar precej vsebine o vlogi očeta. Tretji priročnik prikazuje očeta kot nekoga, ki je dominanten v javni sferi, njegova naloga je še vedno skrbeti za finančno plat družine, mati je še vedno najpomembnejša pri skrbi za otroka, oče ji pri tem le pomaga in ji nudi oporo, prav tako je oče še vedno tisti, ki z igro (drznejše, više, tvegano) otroka vpelje v svet. V sintetični oceni konceptualizacije očetovstva in očetovanja v treh priročnikih bi lahko rekla, da je prvi priročnik klasično tradicionalen, drugi modernizacijski in tretji nedokončani postmoderni projekt.

6 LITERATURA

1. Bergant, Milica (ur). 1985. *Naš malček: nega, vzgoja in razvoj otroka od rojstva do tretjega leta starosti*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine.
2. Cramm, Dagmar von in Eberhard Schmidt. 2008. *Naš otrok: Prvo leto*. Kranj: Narava.
3. Dragaš, Bogoljub. 1930. *Pomoč novorojenčku in dojenčku*. Ljubljana: Univerzitetna tiskarna in litografija.
4. Jogan, Maca. 2001. *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Rener, Tanja. 1993. Politika materinjenja ali Father Knows Best: for Him the Play for Her the Rest. *Časopis za kritiko znanosti*, 21 (162-163): 15-21.
6. Rener, Tanja, Alenka Švab, Tjaša Žakelj in Živa Humer. 2005. *Perspektive novega očetovstva v Sloveniji: vpliv mehanizma očetovskega dopusta na aktivno očetovanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. --- 2008. *Novo očetovstvo v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Rener, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.
9. Švab, Alenka. 2000. Poti in stranpoti novih očetovskih identitet. *Teorija in praksa*, 37 (2): 248 – 263.
10. --- 2001. *Družina od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
11. --- 2002a. *Nove družine – nove in stare ideologije*. *Časopis za kritiko znanosti*, 30(207 – 208), 75 – 77.
12. --- 2002b. *Mesto družine – družbena funkcionalnost družine v postmodernosti*. *Časopis za kritiko znanosti*, 30(207 – 208), 79 – 93.

13. Turk, Jasmina. 2010. *Nosečnost in zdrava prehrana. Analiza pogovorov na spletnih forumih*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. Ule, Mirjana in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
15. Vezovnik, Andreja. 2007. Diskurzi o očetovstvu v slovenskih starševskih revijah: Krična analiza diskurza. *Teorija in praksa*, 44 (1 – 2): 191 – 207.
16. Zavrl, Nataša. 1999. *Očetovanje in otroštvo*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
17. Žmuc – Tomori, Martina. 1989. *Klic po očetu*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
18. Žnidaršič, Ž. Sabina. 2000. *Ora et labora - in molči ženska*. Ljubljana: Založba Cf.